

1 Mitä käsitteillä "elatusapu" ja "elatusvelvollisuus" tarkoitetaan käytännössä? Kuka on velvollinen maksamaan elatusapua kenelle?

Elatusavulla tarkoitetaan kaikkia yhden henkilön toiselle tekemiä suorituksia tämän perusteltujen tarpeiden tyydyttämiseksi. Siviililain mukaan keskeinen edellytys elatusvelvollisuuden synnylle ja voimassaololle on perheoikeudellisen tai vastaavan suhteen olemassaolo. Kyseessä voi olla aviosuhde, eronneiden aviopuolisoiden suhde, sukulaisuussuhde suorassa polvessa tai samaa sukupuolta olevien rekisteröity suhde tai rekisteröidyssä suhteessa aiemmin olleiden suhde.

Siviililaissa määritellään elatusapuun velvollisten ja oikeutettujen henkilöiden ryhmät seuraavasti:

Elatusvelvollisuus aviopuolisoiden välillä tulee voimaan avioliiton alkaessa ja päättyy sen purkamiseen. Aviopuolisilla on keskinäinen elatusvelvollisuus laajuudessa, joka takaa kummallekin saman aineellisen ja kulttuurisen tason lähtökohtanaan miehen ja naisen yhtäläinen asema avioliitossa.

Aviopuolisoiden välinen elatusvelvollisuus on ensisijainen lasten ja vanhempien elatusvelvollisuuteen nähden.

Elatusvelvollisuus eronneiden aviopuolisoiden välillä tulee voimaan, jos toinen eronneista aviopuolisista ei kykene elättämään itseään ja syy tähän liittyy avioliittoon ja jos entiseltä puolisoilta voidaan oikeutetusti vaatia elatusapua erityisesti eronneen aviopuolison iän tai terveydentilan vuoksi avioeron tai eronneiden puolisoitten yhteisen lapsen huollon päättymisen ajankohtana. Elatusvelvollisuus päättyy elatusapuun oikeutetun puolison avioliittoon tai sen ajan kuluttua, joksi eronneiden aviopuolisoiden välinen elatusapu oli määrätty (enint. 3 vuotta).

Elatusvelvollisuus vanhempien ja lasten välillä tulee voimaan lapsen syntyessä ja päättyy, kun lapsi kykenee elättämään itsensä tai elatusvelvollisuus siirtyy toiselle (esim. avioliiton tai isyyden kiistämisen myötä). Elatusapu määritetään siten, että lapsen elintaso vastaa olennaisilta osin vanhempien elintasoa. Myös lapsella on velvollisuus suorittaa vanhemmilleen asianmukaista elatusapua mahdollisuuksiensa mukaan, mutta vanhempien elintason ei tarvitse vastata lapsen elintasoa.

Elatusvelvollisuus sukulaisten välillä alenevassa tai ylenevässä polvessa on voimassa (esi)vanhempien ja jälkeläisten välillä. Vanhempien elatusvelvollisuus lasta kohtaan on ensisijainen suhteessa isovanhempien ja muiden esivanhempien elatusvelvollisuuteen lasta kohtaan. Kaukaisemmillä sukulaisilla on elatusvelvollisuus vain siinä tapauksessa, että läheisemmät sukulaiset eivät voi huolehtia siitä.

Yksinhuoltajajäidille kuuluva elatusapu ja muiden kustannusten korvaus tulevat voimaan, jos lapsen äiti ei ole avioliitossa lapsen isän kanssa. Tässä tapauksessa isä maksaa elatusapua kahden vuoden ajan lapsen syntymästä sekä kohtuullisen osuuden raskauteen ja synnytykseen liittyvistä kustannuksista.

Elatusvelvollisuudesta säädetään myös rekisteröityä parisuhdetta koskevassa laissa. Siinä säädetään

parisuhteen osapuolten keskinäisestä elatusvelvollisuudesta. Elatusvelvollisuuden laajuus on määritetty siten, että kummankin osapuolen aineellinen ja kulttuurinen taso on olennaisilta osin sama;

parisuhteen osapuolten yhteiselämän päättymisen jälkeisestä elatusvelvollisuudesta. Parisuhteen entinen osapuoli, joka ei kykene elättämään itseään, voi pyytää entistä kumppaniaan osallistumaan kohtuulliseen elatukseen tämän kykyjen, mahdollisuuksien ja taloudellisen tilanteen mukaan. Jos toiselle osapuolelta, joka ei ollut osallinen parisuhteen purkautumiseen, on aiheutunut vakavaa haittaa parisuhteen päättymisestä, hänelle voidaan myöntää elatusapua yhteiselämän päättymisestä alkaen enintään kolmen vuoden ajaksi samassa laajuudessa, jossa elatusvelvollisuus olisi ollut voimassa, jos yhteiselämä ei olisi päättynyt.

Henkilön elatusvelvollisuus toista henkilöä kohtaan on lakisääteinen velvollisuus, jota ei voida siirtää tai korvata ja josta ei voida luopua etukäteen.

Yksi elatusavun myöntämisen edellytys, joka pätee kaikissa tapauksissa, joissa elatusvelvollisuus pannaan täytäntöön, on hyvän tavan mukaisuus.

2 Mihin ikävuoteen asti lapsi voi saada elatusapua? Sovellettaanko alaikäisten ja aikuisten elatusapuun eri sääntöjä?

Elatusapua voidaan myöntää, jos siihen oikeutettu ei pysty realistisesti elättämään itseään. Kyky elättää itsensä tulkitaan perinteisesti laajasti kyvyksi tyydyttää itsenäisesti kaikki tarpeensa (aineelliset, kulttuuriset jne.). Jos lapsi ei kykene elättämään itseään ja on riippuvainen elatuksesta, elatusvelvollisuus ei välttämättä raukea lapsen tullessa täysi-ikäiseksi (esim. jos lapsi jatkaa opintojaan), ja poikkeuksellisissa tapauksissa elatusvelvollisuus voi jatkua lapsen ja vanhempien koko elämän (esim. jos lapsi täyden invaliditeetin takia ei kykene koskaan elättämään itseään). Toisaalta elatusvelvollisuus voi raueta jo ennen täysi-ikäiseksi tuloa, jos lapsi saa valmiudet elättää itseään aikaisemmin. Konkreettista ikärajaa ei sen vuoksi ole määritetty.

Täysi-ikäiseksi tulolla on merkitystä menettelyllisestä näkökulmasta (esim. tuomioistuin voi päättää alaikäisen elatuksesta myös ilman hakemusta, mutta täysi-ikäisille tuomioistuin myöntää elatuksen vain hakemuksesta).

3 Pitääkö minun kääntyä toimivaltaisen viranomaisen tai tuomioistuimen puoleen saadakseni elatusapua? Mitkä ovat hakemusmenettelyn tärkeimmät vaiheet?

Elatusavusta voi päättää vain tuomioistuin hakemuksesta. Alaikäisen lapsen elatuksesta tuomioistuin voi päättää myös ilman hakemusta.

Hakemuksessa on mainittava yleisten tietojen lisäksi osapuolten suku- ja etunimi, asuinpaikka sekä keskeiset tosiseikat ja todisteet, joihin hakija vetoaa, ja siitä on käytävä ilmi hakijan vaatimukset.

Hakemus on jätettävä alueellisesti toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Ks. kysymys 5.

4 Voiko elatusapua hakea sukulaisten (jos voi, miten kaukaisen?) tai alaikäisen lapsen puolesta?

Lapsen huoltajana toimivalla vanhemmalla on oikeus hakea lapsen puolesta elatusapua toiselta vanhemmalta. Samoin hän voi lapsen puolesta toimia holhoojan tai uskotun miehen asemassa. Kun lapsella on täysi oikeustoimikelpoisuus, hänen on tehtävä elatusapuhakemus omissa nimissään.

Hakemusta ei voi tehdä sukulaisten puolesta lukuun ottamatta tapauksia, joissa henkilö on vajaavaltainen ja tuomioistuin määrää hänelle uskotun miehen hänen sukulaisistaan.

5 Jos haluan panna asian vireille tuomioistuimessa, mistä saan tietää mikä tuomioistuin on toimivaltainen?

Kansainvälinen toimivalta (tuomiovalta) elatusvelvollisuutta koskevissa asioissa määritetään toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18 päivänä joulukuuta 2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 (jäljempänä "elatusvelvollisuutta koskeva asetus") mukaisesti:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?qid=1409302593149&uri=CELEX:02009R0004-20130701>. Kyseinen asetus ei vaikuta kansainvälisiin sopimuksiin, joissa Tšekki on sopimuspuolena ja jotka liittyvät elatusvelvollisuutta koskevalla asetuksella säädelyihin osa-alueisiin. Näitä sopimuksia

sovelletaan kuitenkin vain suhteissa Euroopan unionin ulkopuolisiin maihin (kyseessä ovat erityisesti oikeusavusta Euroopan unionin ulkopuolisten maiden kanssa tehdyt kahdenväliset sopimukset ja tuomioistuimen toimivallasta tai tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla tehty yleissopimus (Lugano, 30.10.2007) suhteessa Norjaan, Sveitsiin ja Islantiin). Euroopan unionin jäsenvaltioiden keskinäisissä suhteissa elatusvelvollisuutta koskeva asetus on ensisijainen kansainvälisiin sopimuksiin nähden.

Tšekissä elatusvelvollisuutta koskevista asioista tekevät ratkaisun ensimmäisessä oikeusasteessa piirituomioistuimet (*okresní soud*).

Alueellinen toimivalta määräytyy ensisijaisesti elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen perusteella, ja sitä sovelletaan ensisijaisesti Tšekin lainsäädäntöön nähden. Elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 3 artiklan mukaan kantaja (hakija) voi valintansa mukaan kääntyä

a) vastaajan asuinpaikan tuomioistuimen tai

b) velkojan asuinpaikan tuomioistuimen puoleen.

Muussa tapauksessa elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 3 artiklan c ja d alakohdan nojalla menettely voidaan panna vireille Tšekissä tuomioistuimessa, jolla on toimivalta isyyden toteamista koskevista asioista, tai tuomioistuimessa, jolla on toimivalta vanhemmuuteen perustuvien oikeuksien käyttämisestä koskevista asioista, lukuun ottamatta tapauksia, joissa toimivalta näissä asioissa perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen. Elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 5 artiklan mukaan toimivalta voi myös perustua vastaajan saapuville tuloon, mikäli hän ei sen jälkeen ensimmäisenä oikeustoimenaan kiistä tuomioistuimen toimivaltaa.

Seuraavassa esitetään alueellisen toimivallan määrittäystä koskevat Tšekin lainsäädännön säännöt, joita sovelletaan vain siinä tapauksessa, etteivät elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen säännöt alueellisesta toimivallasta ole sovellettavissa (esim. siinä tapauksessa, että Tšekin tuomioistuinten kansainvälinen toimivalta määräytyy elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 6 ja 7 artiklan perusteella (toissijainen toimivalta tai varatoimivalta) tai EU:n ulkopuolisen valtion kanssa solmitun kansainvälisen sopimuksen perusteella). Alaikäisen lapsen elatusapua koskevista asioista toimivaltainen on alaikäisen lapsen yleinen tuomioistuin (*obecný soud*) eli tuomioistuin, jonka toimivalta-alueella alaikäisellä on asuinpaikka vanhempien sopimuksen, tuomioistuimen päätöksen tai muiden ratkaisevien seikkojen perusteella. Muissa tapauksissa toimivaltainen tuomioistuin on vastaajan yleinen tuomioistuin. Luonnollisen henkilön yleinen tuomioistuin on se piirituomioistuin, jonka toimivalta-alueella hänellä on asuinpaikka, ja jos hänellä ei ole asuinpaikkaa, se tuomioistuin, jonka toimivalta-alueella hän oleskelee. Asuinpaikaksi katsotaan paikka, jossa henkilö asuu pysyväisluonteisesti (ei ole poissuljettua, että tällaisia paikkoja on useita, missä tapauksessa yleisenä tuomioistuimena ovat kaikki nämä tuomioistuimet). Jos vastaajalla, joka on Tšekin kansalainen, ei ole yleistä tuomioistuinta lainkaan tai Tšekissä, toimivaltainen on tuomioistuin, jonka toimivalta-alueella hänellä oli Tšekissä viimeinen tunnettu asuinpaikka. Jos henkilöllä ei ole Tšekissä toimivaltaista tuomioistuinta, häntä vastaan voidaan nostaa varallisuus oikeuksia koskeva kanne tuomioistuimessa, jonka toimivalta-alueella hänen varallisuutensa on.

6 Pitääkö minun mennä jonkun välikäden (asianajajan, keskus- tai paikallisviranomaisen) kautta voidakseni panna asian vireille tuomioistuimessa? Ellei, mitä menettelyä on noudatettava?

Laki ei vaadi, että hakijalla on oltava edustaja. Hakija voi kuitenkin omasta päätöksestään käyttää tuomioistuimessa valitsemaansa edustajaa, esimerkiksi valtuutettua lakimiestä.

Luonnollisella henkilöllä, joka ei voi toimia itsenäisesti tuomioistuimessa, on oltava edustajanaan laillinen edustaja tai uskottu mies. Alaikäisen lapsen laillisena edustajana toimivat hänen vanhempansa.

7 Onko oikeuskäsittely maksullinen? Jos on, paljonko se maksaa? Jos varani eivät riitä, voinko saada oikeusapua käsittelyn kustannusten kattamiseksi?

Vanhempien ja lasten keskinäistä elatusvelvoitetta koskevien asioiden käsittely on vapautettu oikeudenkäyntimaksuista. Elatusavun määrittämistä, muun muassa sen korottamista, koskevista muissa menettelyissä oikeudenkäyntimaksuista on vapautettu kantaja. Tätä vapautusta sovelletaan myös päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan menettelyyn ja ulosmittausmenettelyyn.

Jos kantajaa edustaa lakimies, hänen täytyy – ellei toisin sovi – maksaa lakimiehelle palkkio asianajotoiminnan maksutaulukon mukaisesti (maksutaulukon englanninkielinen versio on ladattavissa Tšekin asianajajaliiton sivustolta osoitteessa <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2239>). Kantajan sosiaalisten ja taloudellisten olosuhteiden kannalta perustelluissa tapauksissa ja jos ei ole kyse mielivaltaisesta tai selvästi tuloksettomasta oikeuksien vaatimisesta tai puolustamisesta, tuomioistuin voi nimetä edustajan maksutta tai alennetulla maksulla, mikäli tämä on välttämätöntä kantajan etujen suojaamiseksi; tietyin ehdoin täksi edustajaksi voidaan nimetä lakimies.

8 Minkä tyyppistä elatusapua tuomioistuin voi myöntää? Miten sen määrä lasketaan? Voidaanko tuomioistuimen päätöstä tarkistaa elinkustannusten tai perhetilanteen muuttuessa? Jos voidaan, miten (esim. automaattinen indeksointi)?

Elatusapu maksetaan ensisijaisesti rahallisena säännöllisinä kuukausittaisina erinä, jotka lankeavat maksettaviksi aina kuukausi etukäteen (ellei tuomioistuin päättää toisin tai ellei elatusapuun oikeutettu sovi toisin elatusvelvollisen kanssa), mutta se voidaan suorittaa myös muussa muodossa, esimerkiksi tarjoamalla asunto, luontoissuorituksina tms. tavalla.

Lapsen kohdistuva elatusvelvoite riippuu elatusvelvollista sitovien ehtojen lisäksi myös varallisuussuhteista ja lapsen oikeutetuista tarpeista, jotka riippuvat ensi kädessä hänen iästään ja terveydentilastaan. Elatusvelvoitteessa otetaan myös huomioon, millä tavoin lapsi valmistautuu tulevaan ammattiinsa, lapsen kouluajan ulkopuolinen toiminta, harrastukset jne. Tällöin pätee, että lapsen elintason on vastattava vanhempien elintasoa. Elatusvelvollisen taloudellisen tilanteen niin salliessa lapsen oikeutetuiksi tarpeiksi voidaan katsoa säästöjen kerryttäminen. Vanhempien elatusvelvoitteen laajuutta määriteltäessä otetaan huomioon, kumpi vanhemmista huolehtii lapsesta ja missä laajuudessa.

Avioliittoa koskevan elatusapu myönnetään laajuudessa, joka takaa kummallekin saman aineellisen ja kulttuurisen tason lähtökohtanaan miehen ja naisen yhtäläinen asema avioliitossa.

Eronneiden avioliittoa koskevan elatusvelvollisuus tulee voimaan, jos toinen eronneista avioliitosta ei kykene elättämään itseään ja syy tähän on avioliitossa tai liittyy siihen ja jos entiseltä avioliitosta voidaan oikeutetusti vaatia elatusapua erityisesti eronneen avioliiton iän tai terveydentilan vuoksi avioeron tai eronneiden puolisojen yhteisen lapsen huollon päättymisen ajankohtana. Elatusapu myönnetään suuruudeltaan kohtuullisena. Sen määräästä päätettäessä otetaan huomioon avioliiton kesto sekä muut lakisääteiset edellytykset.

Odottavalle äidille myönnettävä elatusapu kattaa raskauteen ja synnytykseen liittyvät kustannukset kohtuullisessa laajuudessa.

Rekisteröidyn parisuhteen osapuolelle tuomioistuin määrää elatusavun hakemuksesta ottaen huomioon yhteisen taloudenpidon. Elatusvelvollisuuden laajuus on määritetty siten, että kummankin osapuolen aineellinen ja kulttuurinen taso on olennaisilta osin sama.

Samaa sukupuolta olevien henkilöiden yhteiselämän päättymisen jälkeinen elatusvelvollisuus voidaan määrätä, jos sitä hakeva osapuoli ei pysty elättämään itseään. Hän voi pyytää entistä kumppaniaan osallistumaan kohtuulliseen elatukseen tämän kykyjen, mahdollisuuksien ja taloudellisen tilanteen mukaan. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen, tuomioistuin päättää elatusavusta jommankumman hakemuksesta. Jos toiselle osapuolelta, joka ei ollut osallinen parisuhteen purkamiseen, on aiheutunut vakavaa haittaa parisuhteen päättymisestä, tuomioistuin voi määrätä toisen osapuolen maksamaan elatusapua yhteiselämän päättymisestä enintään kolmen vuoden ajaksi samassa laajuudessa, jossa elatusvelvollisuus olisi ollut voimassa, jos yhteiselämä ei olisi päättynyt.

Tšekin laki ei tunne elatusavun ns. objektiivisointia taulukoiden, prosenttiosuuksien yms. avulla eikä elatusavun vähimmäis- tai enimmäismäärän käsitettä.

Ratkaisua tehdessään tuomioistuin ottaa huomioon kunkin yksittäisen tapauksen erityispiirteet, esimerkiksi useamman elatusvelvoitteen mahdollisuuden,

vammaiseen lapseen liittyvät suuremmat kustannukset yms. Oikeusministeriö julkaisee pelkästään suosituksia:

<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6223&d=315516>.

Tuomioistuimen elatusapuratkaisut tehdään sillä varauksella, että tilanne muuttuu. Elatusapupäätöksiä on siis mahdollista tarkistaa, jos elatusapuun oikeutetun tai siihen velvoitetun tilanne muuttuu.

9 Miten ja kenelle elatusapu maksetaan?

Elatusapu maksetaan säännöllisinä kuukausittaisina erinä, jotka lankeavat maksettaviksi aina kuukausi etukäteen, ellei tuomioistuin päättä toisin tai ellei elatusvelvollinen päättä toisin elatusapuun oikeutetun kanssa. Erityistapauksissa (esim. jos elatusvelvollisen tulot ovat kausiluonteiset tai jos hän harjoittaa erityisen riskialtista yritystoimintaa) tuomioistuin voi määrätä velvoitteen tallettaa rahasumma (ennakko) tulevaisuudessa lankeavia erinä varten. Tuomioistuin varmistaa sen jälkeen muilla toimenpiteillä, että tästä ennakosta suoritetaan lapselle kuukausittaisia elatusapua vastaavat maksut. Elatusapu on maksettava joko siihen oikeutetulle tai hänen huoltajalleen.

10 Jos elatusvelvollinen ei maksa vapaaehtoisesti, mitä pakkotoimia voidaan käyttää?

Tšekin lain mukaan voidaan tehdä hakemus toimivaltaiselle tuomioistuimelle päätöksen täytäntöönpanosta tuomioistuimen toimesta tai kääntyä ulosottomiehen puoleen hakemalla ulosmittausmenettelyä. Tuomioistuimen toimesta tapahtuva päätöksen täytäntöönpano sekä ulosmittaus (ml. tiedot hakemuksen tekemisestä) selostetaan yleisesti tietosivulla "Tuomion täytäntöönpanomenettely". Seuraavassa selostetaan elatusavun perintään liittyviä seikkoja.

Päätöksen täytäntöönpano tuomioistuimen toimesta

Alaikäisen lapsen elatusapupäätöksen täytäntöönpanon määräämiseen ja valvontaan on toimivaltainen alaikäisen yleinen tuomioistuin (siitä, miten alaikäisen yleinen tuomioistuin määräytyy, ks. vastaus kysymykseen 5). Kun kyseessä on muuntyyppinen elatusvelvollisuus, kuten täysi-ikäisten lasten elatusapu, toimivaltainen on elatusvelvollisen yleinen tuomioistuin (siitä, miten elatusvelvollisen yleinen tuomioistuin määräytyy, ks. vastaus kysymykseen 5).

Jos kyse on alaikäisen lapsen elatusavun perinnästä, tuomioistuin tarjoaa osapuolen pyynnöstä apua elatusvelvollisen asuinpaikan määrittämisessä. Lisäksi tuomioistuin voi ennen päätöksen täytäntöönpanon määräämistä tarjota elatusapuun oikeutetulle muuta apua – esimerkiksi pyytämällä elatusvelvolliselta tietoja siitä, saako hän palkkaa tai muuta säännöllistä tuloa ja keneltä tai missä pankissa tai maksulaitoksessa hänellä on tilinsä ja millä tilinnumeroilla, tai pyytämällä elatusvelvollista antamaan selvityksen omaisuudestaan. Tällaista apua tuomioistuin voi tarjota myös siinä tapauksessa, että kyse on muuntyyppisestä kuin alaikäiseen lapseen kohdistuvasta elatusvelvollisuudesta.

Ulosmittaus

Ulosmittausmenettelyn aloittamista voi hakea keneltä tahansa Tšekissä toimivalta ulosottomieheltä. Ulosottomiesten luettelo löytyy Tšekin ulosottomiesyhdistyksen (*Exekutorská komora*) sivustolta: <http://www.ekcr.cz/seznam-exekutoru>. Alaikäisen lapsen elatusavun perinnässä ulosottomiehellä ei ole oikeutta vaatia elatusapuun oikeutetulta kohtuullista ennakkoa ulosmittauksen kustannuksiin. Yksi mahdollisista ulosmittauskeinoista alaikäisen lapsen elatusavun perinnässä on elatusapuvelvollisen ajokortin tilapäinen peruuttaminen.

Jos elatusvelvollisuutta ei ole täytetty, edellä mainittujen elatusavun perintäkeinojen lisäksi voidaan tehdä rikosilmoitus elatusvelvollisuuden laiminlyöntiin liittyvästä epäilystä rikoksesta. Rikoslain mukaan elatusvelvollisuuden laiminlyöntiin liittyvään rikokseen syyllistyy se, joka tahallaan tai tuottamuksellisesti yli neljän kuukauden ajan laiminlyö lakisääteisen velvollisuutensa elättää tai huoltaa toista. Rikosilmoitus on mahdollista tehdä millä tahansa poliisiasemalla.

11 Lyhyt kuvaus täytäntöönpanoa koskevista rajoituksista, erityisesti velallisen suoja koskevista säännöistä sekä määrärajoista tai vanhentumisajoista.

Tuomioistuimen toimesta tapahtuva päätöksen täytäntöönpano sekä ulosmittaus (ml. tiedot siitä, mikä omaisuus voi olla tuomioistuimen suorittaman täytäntöönpanon tai ulosmittauksen kohteena, sekä muutoksenhakukeinoista) selostetaan yleisesti tietosivulla "Tuomion täytäntöönpanomenettely". Siviililaissa säädetään, että jos oikeutta ei ole vaadittu vanhentumisajassa, oikeus vanhentuu eikä vastapuoli ole velvollinen suoritukseen. Jos vastapuoli kuitenkin suoritti suorituksen vanhentumisajan jälkeen, hän ei voi vaatia sen palauttamista. Oikeus elatusapuun ei vanhene, mutta oikeudet yksittäisiin toistuviin suorituksiin kuuluvat vanhentumissäännön piiriin. Vanhentumisajan pituus on yleensä kolme vuotta. Jos oikeus on kuitenkin tunnustettu viranomaisen (esim. tuomioistuimen) päätöksessä, se vanhentuu kymmenen vuoden kuluttua päivästä, jona suoritus olisi päätöksen mukaan pitänyt maksaa. Elatusapuoikeus ei vanhene minkään tietyn määräajan kuluttua.

Elatusapu voidaan myöntää vasta siitä päivästä, jona tuomioistuin käsittelee asiaa. Lasten elatusapu voidaan kuitenkin myöntää alkaen taannehtivasti enintään kolme vuotta ennen kyseistä päivää. Yksinhuoltajaäidille elatusapu sekä raskauteen ja synnytykseen liittyneiden kustannusten korvaus voidaan niin ikään myöntää taannehtivasti, enintään alkaen kaksi vuotta ennen synnytystä.

12 Onko olemassa viranomainen tai järjestö, joka voi auttaa minua elatusavun perimisessä?

Apua alaikäisen lapsen elatusvaateen esittämisessä ja elatusavun perimisessä, muun muassa hakemuksen tekemisessä tuomioistuimelle, ovat velvollisia tarjoamaan ns. laajennetun toimivallan kuntien (*obec s rozšířenou působností*) kunnalliset lastensuojeluviranomaiset.

13 Voiko viranomainen tai järjestö maksaa elatusavun ennakkoon kokonaan tai osittain elatusvelvollisen sijasta?

Laki ei tunne tällaista mahdollisuutta.

14 Mitä tapahtuu, jos elatusvelvollinen asuu ulkomailta:

14.1 Voiko elatusapuun oikeutettu saada apua viranomaiselta tai järjestöltä tässä jäsenvaltiossa?

Elatusapuun oikeutettu voi pyytää apua sen perimiseen Brnossa toimivalta kansainvälisoikeudelliselta lastensuojeluvirastolta (*Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí*) (<http://www.umpod.cz/>).

14.2 Jos voin, miten tähän viranomaiseen tai järjestöön otetaan yhteyttä?

Yhteystiedot:

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Šilingrovo náměstí 3/4

602 00 Brno

Tšekki

Puhelin: +420 542 215 522

Faksi: +420 542 212 836

Sähköposti: podatelna@umpod.cz

Ottaessaan virastoon yhteyttä ensimmäistä kertaa hakijan tulisi ilmoittaa täydellinen nimensä ja yhteystietonsa (puhelinnumero tai sähköpostiosoite) sekä sen lapsen nimi ja syntymäaika, jota kysymys tai hakemus koskee.

Jos hakija pyytää viraston apua elatusavun perimiseen ulkomailta, hänen on ensin tehtävä virastolle epävirallinen kirjallinen pyyntö avusta elatusavun perimisessä ja liitettävä mukaan täytetty kyselylomake, joka on ladattavissa tšekinkielisenä viraston sivustolta:

<http://www.umpod.cz/vyzivne/postup-pri-vymahani-vyzivneho/>. Hakemuksen tulisi sisältää perustiedot lapsesta ja elatusvelvollisesta ja keskeiset tiedot siitä,

miksi hakija hakee elatusavun perimistä. Hakemukseen olisi liitettävä jäljennökset asiakirjoista, erityisesti tuomioistuimen päätöksistä, joissa elatusvelvollisuus määritellään. Tämän jälkeen virasto arvioi mahdollisuuden elatusavun perintään kulloisessakin tapauksessa ja tarvittaessa antaa yksityiskohtaista tietoa siitä, miten edetä asiassa.

Virasto voi pyytää hakijalta lisätietoja. Pääsääntöisesti on esitettävä elatusvelvollisuudesta tehty tuomioistuimen ratkaisu ja sen virallisesti oikeaksi todistettu käännös sen maan kielellä, josta elatusapu on määrä perä, mukaan lukien lainvoimaisuuden ja täytäntöönpanokelpoisuuden vahvistus (*doložka právní moci a vykonatelnosti*). Jos elatusapu on määrä perä jostain Euroopan unionin jäsenvaltiosta, tuomioistuin toimittaa otteen päätöksestä elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 56 artiklan mukaisesti. Lisäksi vaaditaan yleensä valtakirja ulkomaista viranomaista varten, vahvistus elatusapuun oikeutetun opiskelusta, jos hän on yli 15-vuotias, ja tapauksen mukaan asumistodistus. Asiakirjojen käännösten hankkimisessa hakija voi saada maksutonta apua asuinpaikkansa tuomioistuimelta (pääsääntöisesti tuomioistuimelta, joka ratkaisi asian ensimmäisessä oikeusasteessa). Tuomioistuin joko toimittaa asiakirjat hakijalle tai lähettää ne suoraan virastoon. Virasto tutkii saamansa asiakirjat, ja jos kaikki vaatimukset täyttyvät, se laatii ehdotuksen ulkomaiselle tuomioistuimelle tai siirtää asian jatkokäsittelyä toimivaltaiselle ulkomaiselle viranomaiselle tai järjestölle. Virasto tiedottaa elatusavun hakijalle säännöllisesti toimistaan ja käsittelyn edistymisestä ja tuloksista.

Jos elatusapu peritään joko oikeusteitse tai maksuna, jonka elatusvelvollinen suorittaa vapaaehtoisesti ulkomaisen osapuolen tilille, nämä maksut siirretään viraston tilille tavallisesti kerran kuukaudessa kumulatiivisina (hallinnollisista, tilinpidollisista ja määrällisistä syistä). Viraston talousosasto siirtää maksut elatusapuun oikeutetulle kuukauden kuluessa tämän antamia ohjeita noudattaen. Jos elatusapuun oikeutettu saa maksun suoraan elatusvelvolliselta ulkomailta, hänen on viipymättä ilmoitettava maksusta virastolle. Hänen on ilmoitettava virastolle myös kaikista muutoksista, jotka voivat vaikuttaa menettelyyn (osoite- ja muutoksista, muutoksista lapsen huoltajuussuhteissa, lapsen opintojen päättymisestä yms.).

15 Mitä tapahtuu, jos elatusapuun oikeutettu asuu ulkomailla:

15.1 Voiko elatusapuun oikeutettu hakea apua suoraan viranomaiselta tai järjestöltä tässä jäsenvaltiossa?

Ulkomailla asuvan elatusavun hakijan tulisi ottaa yhteyttä asuinmaansa toimivaltaiseen viranomaiseen, joka sen jälkeen on yhteydessä kansainvälisoikeudelliseen lastensuojeluvirastoon (ks. ed. viraston yhteystiedot)

15.2 Jos voin, miten tähän viranomaiseen tai järjestöön otetaan yhteyttä ja minkälaista apua voin saada?

Vastaanotettuaan hakemuksen toisesta maasta kansainvälisoikeudellinen lastensuojeluvirasto etenee seuraavasti:

Virasto arvioi, täyttääkö hakemus kaikki EU:n lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten vaatimukset ja pyytää tarvittaessa lisäasiakirjoja.

Virasto lähettää kirjallisen haasteen Tšekissä asuvalle elatusvelvolliselle ja pyytää tätä maksamaan vapaaehtoisesti elatusvelvan määräajassa ja säännöllisen elatusavun.

Jos elatusvelvollinen ei reagoi, virasto selvittää elatusvelvollisen taloudellisen tilanteen ja tekee päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan pyynnön toimivaltaiselle tšekkiläiselle tuomioistuimelle. Menettelyssä kantajaa (ulkomailla asuvaa elatusapuun oikeutettua) edustava virasto toteuttaa hänen nimissään kaikki tarvittavat toimet elatusavun perimiseksi ja varmistaa perittyjen maksujen siirron ulkomaille. Virasto ja siirtävä viranomais ulkomailla tiedottavat toisilleen toteutetuista toimista ja elatusvelvollisen täytäntöönpanon etenemisestä ja tuloksista.

16 Sitooko vuoden 2007 Haagin pöytäkirja tätä jäsenvaltiota?

Kyllä.

17 Jos vuoden 2007 Haagin pöytäkirja ei sido tätä jäsenvaltiota, mitä lakia elatusvaateisiin sovelletaan yksityisoikeutta koskevien sääntöjen mukaan? Mitkä ovat tähän lakiin sisältyvät kansainvälistä yksityisoikeutta koskevat säännöt?

18 Mitkä ovat elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen V luvussa tarkoitettua oikeuden saatavuutta rajat ylittävissä asioissa koskevat säännöt?

Vanhempien ja lasten keskinäistä elatusvelvoitetta koskevien asioiden käsittely on vapautettu oikeudenkäyntimaksuista. Elatusavun määrittämistä, muun muassa sen korottamista, koskevilla muissa menettelyissä oikeudenkäyntimaksuista on vapautettu kantaja. Tätä vapautusta sovelletaan myös päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan menettelyyn ja ulosmittausmenettelyyn. Kantajalla ei tarvitse olla asianajajaedustusta elatusvelvoitetta koskevilla asioilla.

Kansainvälisoikeudellisen lastensuojeluviraston palvelut ovat maksuttomia. Menettelyssä kantajaa (ulkomailla asuvaa elatusapuun oikeutettua) edustava virasto toteuttaa hänen nimissään kaikki tarvittavat toimet elatusavun perimiseksi ja varmistaa perittyjen maksujen siirron ulkomaille.

Kantajan sosiaalisten ja taloudellisten olosuhteiden kannalta perustelluissa tapauksissa ja jos ei ole kyse mielivaltaisesta tai selvästi tuloksettomasta oikeuksien vaatimisesta tai puolustamisesta, tuomioistuin voi vapauttaa osapuolen oikeudenkäyntimaksuista osittain tai poikkeuksellisesti kokonaan. Jos oikeudenkäyntimaksuista vapautetulle osapuolelle määrätään edustaja, vapautusta sovelletaan myönnettyssä laajuudessa myös edustajan kuluihin ja edustuspalkkioon. Oikeudenkäyntimaksuista vapautettua osapuolta ei voida velvoittaa maksamaan ennakkoa todisteiden kustannuksista eikä korvaamaan valtiolle aiheutuneita (esim. todistelun, asiantuntijoihin tai tulkkaukseen liittyviä) kustannuksia. Kustannuksista, jotka liittyvät osapuolen äidinkielen käyttöön tai kurojen tai kuurosokeiden viestintäkeinojen käyttöön tuomioistuimessa, vastaa valtio, eikä niistä voida vaatia korvausta.

19 Minkälaisia toimenpiteitä jäsenvaltio on toteuttanut huolehtiakseen elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen 51 artiklassa kuvattujen tehtävien hoitamisesta?

Lastensuojelulain 359/1999 mukaan kansainvälisoikeudellinen lastensuojeluvirasto huolehtii Tšekin keskusviranomaisena muun muassa seuraavista tehtävistä sosiaalis-oikeudellisen suojelun varmistamiseksi suhteessa ulkomaihin:

Virasto huolehtii keskusviranomaisen tehtävistä elatusvelvollisuutta koskevan asetuksen mukaisesti.

Virasto huolehtii lapsen holhoojan tehtävistä.

Virasto pyytää toimivaltaisilta viranomaisilta ja muilta oikeushenkilöiltä ja luonnollisilta henkilöiltä Tšekissä asuvien vanhempien tai lastensuojeluviranomaisten pyynnöstä selvityksiä sellaisten lasten tilanteesta, jotka ovat Tšekin kansalaisia mutta eivät asu vakituisesti Tšekin alueella.

Virasto välittää eteenpäin henkilö- ja muita asiakirjoja ulkomaille ja hankkii asiakirjoja ulkomailta.

Virasto tekee yhteistyötä ulkovaltion viranomaisten tai muiden virastoa vastaavien organisaatioiden kanssa, jos ne ovat maassaan asianmukaisesti valtuutettuja sosiaalis-oikeudelliseen suojeluun, ja tarpeen mukaan muiden viranomaisten, laitosten ja oikeushenkilöiden kanssa.

Virasto avustaa lapsen vanhempien – jos vanhemmat tai jompikumpi heistä asuu ulkomailla –, perheenjäsenten ja elatusvelvollisten paikantamisessa sekä taloudellisen ja ansiotilanteen selvittämisessä elatusavun määrittämiseksi sekä toimii välittäjänä elatusvelvollisuuden täytäntöönpanoon tähtäävien hakemusten jättämisessä liittyen varsinkin elatusvelvollisuuden vahvistamiseen, lapsen kasvatukseen ja isyyden toteamiseen.

Virasto käännättää asiakirjat, joita tarvitaan toimivallan käyttämiseksi sosiaalis-oikeudellisessa suojelussa kansainvälisten sopimusten ja sellaisenaan sovellettavan Euroopan unionin lainsäädännön mukaisesti.

Viraston toimivallan käyttämiseksi toimivaltaiset viranomaiset ja muut oikeus- ja luonnolliset henkilöt ovat velvollisia toimimaan viraston kanssa tarvittavassa määrin yhteistyössä, jolloin sovelletaan asianmukaisesti täytäntöönpanosäädöksen säännöksiä kolmansien velvoittamisesta yhteistyöhön. Yhteistyöhön ovat tarvittavassa laajuudessa velvoitettuja esimerkiksi tuomioistuimet, Tšekin poliisilaitos, pankit, sosiaaliviranomaiset, työvoimatoimistot, postipalvelut, vakuutusyhtiöt ja sisäasiainministeriön tietojen toimittamiseksi muun muassa väestörekisteristä ja ulkomaalaisrekisteristä.

Päivitetty viimeksi: 19/11/2019

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.